

טבת התשע"ז

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

**מדוע לא שלח יוסף אגרת לאביו להודיעו ולנחמו
לפרשות מקץ-ויגש (על פי שיעור של הרב יואל בן נון)**

מה בין נבואת האבות לבין חכמת יוסף בפתרון החלומות?
בכל החלומות שזכרו אצל יוסף הן בכנען והן במצרים,
לא נזכר דבר ה'. אין בתורה "ויאמר א-להים אל יוסף" או
ביטוי דומה.
בכך, תוחמת התורה גבול ברור בין האבות לבין יוסף.
האבות היו נביאים ו-ה' דיבר אליהם, גם מתוך החלומות
(כמו בחלום הסולם שחלם יעקב).
יוסף לא היה נביא אלא חכם ופותר חלומות, שמבין את
רצון הא-לוהים מתוך פתרון החלומות.

ומדגיש הרב יואל בן-נון, שקו המעבר הזה הוא גם קו
המעבר מהשפעת ארם נהרים להשפעת מצרים. כל עוד היו
האבות הולכים הלוך ושוב מחרן לארץ ישראל, היה דבר
ה' איתם בנבואה מפורשת. מרגע שנחשפו לתרבות
המצרית, אנו פוגשים את יוסף כפותר החלומות, והוא
איננו נביא.

רק משה ואהרן, שיוציאו את ישראל ממצרים, יקבלו
נבואה מפורשת מאת ה'. לא על מנת להשתלב במצרים,
אלא על מנת לצאת ממנה.

ליעקב עוד יהיה מראה נבואה מפורש ברדתו מצרים
(בראשית מ"ו), אבל ליוסף שיפרנס את אביו ואת אחיו
בתוך ארץ מצרים אין שום התגלות נבואית, אפילו
בנעוריו בארץ כנען.

יוסף רק חלם ופתר, מפני שזהו דבר א-לוהים באמצעות
החכמה, חכמת יוסף אל פרעה.

במונחים של חז"ל זו "רוח הקודש", ולפי הרמב"ם (מורה
נבוכים חלק ב', פרק מ"ה), זו המעלה השנייה (אחרי "רוח
גבורה", ולפני הנבואה המפורשת בדבר ה').

האם פעל יוסף לקיים את חלומותיו?

יוסף "הוא השליט על הארץ, הוא המשביר לכל עם הארץ"
(בראשית מ"ב, ו'). כלומר, הוא משביר לא רק למצרים
אלא גם לארצות השכנות, ויתכן שהוא אפילו לקח לעצמו
תיקוח ישיר על כל מי שהגיע מהארצות השכנות.

מדוע מאס פרעה בפתרונות החרטומים?

עולם החלומות המצרי היה ידוע למדי לחרטומי מצרים,
והם היו רגילים בו. פרעה הזמין אותם משום שזה היה
תפקידם. מדוע לא היה בהם מי שידע לפתור את החלום?
חז"ל דייקו מלשון הכתוב "ואין פותר אותם לפרעה",
שהחרטומים הציעו פתרונות אך הן לא נראו לפרעה, ולא
הרגיעו את רוחו הסוערת.

1. כך רש"י מביא (רש"י בראשית מ"א, ח'):

"ואין פותר אותם לפרעה - פותרים היו אותם אבל לא
לפרעה שלא היה קולן נכנס באזניו ולא היה לו קורת רוח
בפתרונם שהיו אומרים שבע בנות אתה מוליד שבע בנות
אתה קובר"

ונשאלת השאלה, מהו ההבדל העקרוני בין פתרונות
החרטומים לבין פתרונותיו של יוסף?

מסביר הרב יואל בן-נון, שהחרטומים ראו בחלומות פרעה
רמזים לגורלו האישי והמשפחתי, לדברים שמעסיקים
את רוב בני אדם רוב הזמן. האדם, חייו וגורלו, חיי ילדיו
והצלחתם, משפחתו, עושרו ועתידו. אך פרעה חש,
שהחלומות האלה מדברים אליו כשליט מצרים.

שר המשקים סיפר לפרעה משהו שקשור לצד הזה, שהרי
יוסף חזה בבית האסורים את החלטותיו של פרעה
כשליט. יוסף ידע מראש את מי ישיב פרעה על כנו, ואת מי
יתלה. זה בעצם מה שקסם לפרעה: אכן, יוסף דיבר אל
פרעה כשליט מצרים.

אולם, יש בפתרונותיו של יוסף דבר נוסף. יוסף לא
הסתפק בפתרון החלומות אלא הציע מיד, בצמוד לפתרון,
דרכי פעולה. לדעת הרב יואל בן-נון, זה הדבר שהלהיב את
פרעה יותר מכל, והביא אותו למנות את יוסף למשנה
למלך. למעשה, כך עושים שליטים בכל העולם: מעמידים
את בעלי ההצעות במבחן, האם יוכלו לבצע את הפתרונות
לחלומות שהם מציעים.

כן עדיין לא התקיים החלום הראשון, עד הביקור השני של אחיו של יוסף עם בנימין, ולא התקיים החלום השני על השמש הירח והכוכבים, אלא כשירד יעקב למצרים.

והוסיף הרמב"ן וכתב (שם):

"ועל כן לא רצה להגיד להם אני יוסף אחיכם, ולאמור: מהרו ועלו אל אבי וישלח העגלות כאשר עשה עמהם בפעם השנייה, כי היה אביו בא מיד בלא ספק; ואחרי שנתקיים החלום הראשון הגיד להם לקיים החלום השני; ולולי כן היה יוסף חוטא חטא גדול לצער את אביו ולהעמידו ימים רבים בשכול ואבל על שמעון ועליו, ואף אם היה רצונו לצער את אחיו קצת איך לא יחמול על שיבת אביו, אבל את הכל עשה יפה בעתו לקיים החלומות, כי ידע שיתקיימו באמת"

מפרשים רבים, ובמיוחד רבי יצחק אברבנאל ורבי יצחק עראמה בעל ה"עקידת יצחק", תמחו על פירושו זה של רמב"ן.

5. האברבנאל כתב (אברבנאל שם סוף מ"א, שאלה ד'):

"למה התנכר יוסף לאחיו ודיבר אתם קשות, והלוא היה זה עוון פלילי, בהיותו נוקם ונוטר כנחש... ואיך אם כן, העטופים ברעב, וחוף מארצם בדרך רחוקה, ובניהם וטפם מייחלים להם, כל שכן אביו הזקן שבע רגוז ומלא דאגות, איך לא חמל עליו והרבה צער על צערו במאסר שמעון?"

6. "ובעקידת יצחק" כתב (עקידת יצחק סוף שער נ"ט):

"תמהני ממה שכתב הרמב"ן י"ל שעשה כדי שיתקיימו חלומותיו, כי מה תועלת לו כשיתקיימו, ואף כי תהיה תועלת לו, לא היה לו לחטוא נגד אביו; והחלומות – הנותן חלומות יגיש פתרונם! גם שתיראה סכלות עצומה שישתדל האדם לקיים חלומותיו, שהרי הם דברים אשר ייעשו שלא מדעת בעלים!"

גלוי לעין שאברבנאל ובעל העקידה לא ראו בחלומות נבואה גמורה ומחייבת.

7. כמו שאמר ירמיהו (ירמיהו כ"ג, כ"ח):

"הַנְּבִיא אֲשֶׁר אֵתוּ חֲלוֹם יִסְפֹּר חֲלוֹם, וְאֲשֶׁר דָּבַר אֵתוּ דְבַר דָּבַר אֲמַת – מֵה לְתַבֵּן אֵת הַבָּר נָאִם ה' "

הַבָּר הוּא הַגְּרַעִין וְהַתְּבֵן הוּא קְלִיפָה, הַחֲלוֹם הוּא קְלִיפָה שֶׁל הַנְּבִיא.

8. ובלשון הגמרא (ברכות נה.):

"אמר ר' יוחנן משום רשב"י: כשם שאי אפשר לָבֵר בלא תְבֵן, כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים; אמר ר' ברכיה: חלום אף על פי, שמקצתו מתקיים כולו אינו מתקיים; מנא לן - מיוסף, דכתיב: 'והנה השמש הירח... וההיא שעתא אמיה לא הוות"

האם הוא חיכה לבני יעקב? האם הוא ידע שהם יבואו? האם הוא תכנן את מעשיו מראש על פי החלומות של ילדותו?

מהפסוקים משתמע להיפך. יוסף נזכר בחלומות כאשר הוא ראה את אחיו לראשונה.

2. בראשית מ"ב ח'-ט':

"וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת אָחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ: וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם..."

אחי יוסף עשרה באו לשבור בר ממצרים והשתחוּ אפים ארצה לפני יוסף. האם בכך התקיים חלום האלומות? לדעת הרב יואל בן-נון, ברור שהתשובה היא כן. אם נדייק בחלום האלומות, לא נזכר שם מספר.

3. בראשית ל"ז, ז':

"וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֱלֹמִים אֱלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֱלֹמֵתִי וְגַם נִצְבָה וְהִנֵּה תִסְבְּיָהָ אֱלֹמֵתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינּוּ לְאֱלֹמֵתִי"

זו בדיוק התמונה, שמתוארת כאשר הם השתחוּ ל"אלומות" יוסף, כדי לשבור בר.

אכן, כך פירש רש"י, וכך פירש גם הרמב"ן לפני שעלה ארצה.

כאשר הם יבואו בפעם השנייה עם בנימין והם אחד עשר, אז יתקיים החלום השני, חלום השמש הירח ואחד עשר הכוכבים.

אולם, משעלה הרמב"ן ארצה, הטרידה אותו שאלה עצומה. הוא נחשף למרחק הקצר בין ארץ ישראל לארץ מצרים, ומאז הדהדה בראשו השאלה שממשיכה להדהד מאז.

4. רמב"ן בראשית מ"ב, ט':

"כי יש לתמוה אחר שעמד יוסף במצרים ימים רבים והיה פקיד ונגיד בבית שר גדול במצרים, איך לא שלח כתב אחד לאביו להודיעו ולנחמו, כי מצרים קרוב לחברון כששה ימים, ואילו היה מהלך שנה היה ראוי להודיעו לכבוד אביו, ויקר פדיון נפשו ויפדנו ברוב ממון"

הרמב"ן בעצם תמה על עצמו, איך לא שאל שאלה זו בעודנו בספרד ("מהלך שנה"), אבל היא הופיעה בפירושו רק אחרי עלותו ארצה.

תשובתו של רמב"ן לשאלה זו רואה בחלומו של יוסף דברי נבואה מחייבים, וכך כתב (שם):

"...אבל היה רואה [יוסף] כי השתחווית אחיו לו וגם אביו וכל זרעו אתו, אי אפשר להיות בארצם, והיה מקווה להיותו שם במצרים בראותו הצלחתו הגדולה שם, וכל שכן אחרי ששמע חלום פרעה שנתברר לו כי יבאו כולם שמה ויתקיימו כל חלומותיו"

מכאן ואילך, שינה הרמב"ן את פירושו הראשון וטען, שגם בביקור הראשון היו צריכים להיות אחד עשר אחים, ועל

יוסף הבין שהם התחרטו, וסב מעליהם לבכות – אבל התאפק. מדוע?

נכון הדבר, שבנאום יהודה יתווסף דבר אחד בשלבי התשובה, והוא הנכונות של יהודה להיות עבד (ליוסף!) במקום בנימין. ללא ספק זוהי כפרתו של יהודה על מכירת יוסף. אבל זוהי כפרת עוונות כלפי הקדוש ברוך הוא ולא כלפי יוסף. לא יוסף כיפר על עוון יהודה, אלא ה'. לסיכום, יוסף ידע בבירור שהאחים התחרטו באמת ובתמים כאשר שמע אותם מדברים בינם לבין עצמם.

מדוע לא נחשף יוסף כאשר התקיימו חלומותיו?

אילו היה יוסף פורץ בבכי ומתוודע אל אחיו כאשר הגיעו עם בנימין, הסיפור היה פשוט. שני החלומות התקיימו, יוסף שמע את חרסת אחיו וראה את בנימין, והגיע הזמן לצאת מחשכת ההתנכרות ולהתוודע אל אחיו. זה היה הזמן להסביר לאחים איך הגיע מטמון הכסף לאמתחותיהם, איך ידע להושיבם לפי סדר הולדתם, מה עבר עליו בכל השנים האלה עד שעלה לגדולה, וגם לשמוע מה עבר עליהם.

אלא שלדעת הרב יואל בן נון, זה לא סיפור מקראי.

יוסף שוב מיהר לחדר ובכה על בנימין, אך שוב התאפק, ותכנן את תכסיס הגביע. הוא לא הסתפק בכך שהאחים השתחוו לו במצרים כמו שניבא לו חלום האלומות. הוא לא הסתפק בכך שהם השתחוו לו אפיים ארצה כשליט, בביתו שלו, והם אחד עשר "כוכבים". הוא לא הסתפק בכך שהם אפילו השתחוו גם בשם אביהם הזקן, ואף כינו אותו לפני השליט, "עבדך".

10. בראשית מ"ג, כ"ח:

"וַיֹּאמְרוּ: שְׁלוֹם לְעִבְדְּךָ לְאֲבִינוּ עֹדְנֵנוּ חַי, וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ" שני החלומות התקיימו באופן המלא ביותר שהיה אפשר, והוא אף שמע את חרסת אחיו.

אם כן, שני ההסברים להתנהגותו של יוסף (קיום החלומות או ניסיון לאחיו) נשארים דחוקים ותמוהים אל מול הפסוקים המפורשים.

מה אם כן הניע את יוסף? מדוע הוא תכנן את תחבולת הגביע? האם הוא חשב באמת להשאיר אצלו את בנימין, או שמא ניחש (בגביע?) את נאומו של יהודה?

לדעת הרב יואל בן נון, פשוט, שיוסף רצה להשאיר את בנימין אצלו כדי להתוודע רק אליו. אז, יוכל להבין מתוך דבריו מהי מערכת היחסים בין בני לאה לבני רחל, והאם יוכל להתוודע ביום מן הימים גם לאביו. לכל הדעות ברור, שמשחה עמוק בנפשו של יוסף עצר בעדו מלהתוודע אל אחיו בשעה זו, ופירושו של המחוסם הנפשי הזה התבהר רק בעקבות נאומו של יהודה, המופיע בפרשה הבאה.

הנביא אמר לנו שהחלום הוא קליפת נבואה, כפי שהתבן הוא קליפת הָבֶר. אך הנביא - נביא האמת - יודע לברור את הָבֶר ולהניח את התבן, כפי שעושים בגורן, כדי להוציא לבסוף קמח נקי ללחם.

סכנה חמורה יש בעירוב המדרגות. כאשר כל בעל רוח ייקרא "נביא" או "חזוה", לא נוכל לדעת את דבר ה' בבהירות.

אין צורך להכחיש מציאותם של בעלי חזון, או את עומק חזונם, כדי לשלול מהם את דרגת הנבואה,

מדוע לא נחשף יוסף אחרי ששמע את האחים מתחרטים?

לאור זאת, פירשו אברבנאל ובעל העקידה פירוש אחר. על פי פירושם, יוסף ביקש לבחון את האחים האם חזרו בתשובה. שאם לא כן, לא יוכל יוסף להתגלות מבלי ליצור מחדש קרע בתוך בית יעקב.

כאשר הגיעו האחים לצרה זו, נזכרו במכירת יוסף. יוסף נזכר באחים, כאשר השתחוו לו ארצה; הם נזכרו בו כאשר לקח מהם אחד, שיישאר בכלא במצרים. לנוכח הצרה הם השמיעו דברי חרטה.

9. בראשית מ"ב, כ"א:

"וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו: אָבֵל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ, אֲשֶׁר רֵאִינוּ צֶרֶת נַפְשׁוֹ בַּהֲתַחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמְעֵנוּ..."

הביטוי "איש אל אחיו" הופיע כשרצו להורגו ובעצת ראובן (שרצה להצילו) השליכו אותו לבור (שם ל"ז, י"ט-כ). רק כאן אנחנו שומעים, שיוסף צעק, והם לא שמעו לו. רק כאן אנחנו שומעים שראובן התחנן בפניהם "אל תחטאו בילד", והם לא שמעו לו.

התיאור שלפנינו משלים את הסיפור שבפרשת המכירה, ואף רומז ששמעון (היחיד שיוסף אסר) הוא שהציע להרוג את יוסף (רש"י שם מ"ב, כ"ד).

כל זה מעמיד בסימן שאלה את הסבריהם של רבי יצחק אברבנאל ורבי יצחק עראמה להתנהגותו של יוסף. מדוע התנכר לאחיו ומדוע לא שלח שליח אל אביו, אחרי ששמע בפירוש את חרסתם?

על שאלה זו כתב האברבנאל: (אברבנאל שם)

"הנה עם כל הניסיון שעשה יוסף לאחיו בעלילת המרגלים עוד נשאר ספק בליבו, האם היה להם אהבה עם בנימין, או אם היו עדיין שונאים את בני רחל אמו, ולכן רצה להביא את בנימין בפרט בניסיון הגביע, לראות אם ישתדלו להצילו... ויהיו בעיני יוסף בעלי תשובה גמורים, ויתוודע אליהם, ויטיב עמהם כמו שעשה" אולם, הסבר זה קשה מאד. הלוא יוסף במו אוזניו שמע מה שהם אמרו בינם לבין עצמם. דיבור זה שלהם היה נקי מכל דבר יראה וחנופה לשליט, והוא הפתח לתשובת אמת.

מבית אביו והושלך לבור ונמכר לעבד, ואיש לא בא לחפשו.

שאלת הרמב"ן מתהפכת. יוסף הוא ששאל מדוע לא שלח אביו לחפשו, והשיב בצדקתו, כי זה היה רצון א-לוהים; באמונה זו החזיק עד סוף ימיו (שם מ"ה, ח' ושם נ', כ'). כך הפך יהודה, מבלי דעת, לשליח ההשגחה לגלות ליוסף את טעותו. יוסף פתאום מתחיל לחשוב "מעולם לא שולחתי. אבא חשב, שאני נטרפתי והוא מתאבל עלי כל השנים הללו".

ההלם הזה מוטט את חומת ההתנכרות של יוסף.

14. בראשית מ"ה, ג':

"וְלֹא יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק [עוד]..."

כאשר אמר יהודה "ונפשו קשורה בנפשו" על נפש בנימין, הוא קשר מחדש את נפשו של יוסף עם נפש אביו.

"העוד אבי חי"?

יוסף חזר אל עצמו, אל אחיו ואל אביו (שם):

"...העוד אבי חי [ואוהב]"

באופן פורמאלי הוא ידע את התשובה, כי אמרו לו. אבל עד עכשיו זה היה "עבדך אבי", ולא הקשר הנפשי בינו ובין אביו. המשפט הראשון הזה, שהוציא יוסף מפיו כשנחשף, מעיד, שהשבר הגדול של יוסף היה במחשבה (המוטעית), שהוא שולח מבית אביו.

ומסכם הרב בן-נון: מכאן ולדורות – כל מי שיחשוב שהוא הודח מעם ישראל, יחיד או שבט, אין זו אלא טעות שסופה להתגלות ולהתברר. כל שנים עשר בני יעקב – עם אחד ומשפחה אחת. עוד אבינו חי – עם ישראל חי!

אם ישאל השואל, איך יתכן שכן יחשוב כך על אביו? לדעת הרב יואל בן-נון, אין זו שאלה כלל – אברהם אהב את ישמעאל ואף על פי כן, בצו א-לוקים שלח את הגר ואת בנה.

בנימין כמגשר בין האחים

המפגש העצום הזה בין יוסף ובנימין, שאיחד מחדש את בני רחל, איחד מסביבם את האחים כולם. בנימין הפך להיות הגשר בין יוסף ובין האחים, ויהודה היה השליח. רק אחרי החיבוק והבכי הגדול של יוסף ובנימין, באו החיבוקים והנשיקות עם כל האחים, והתחיל גם דיבור ביניהם (שם י"ד-ט"ו).

מדרש חז"ל (המובא ברש"י) שמע ברגישות רבה מתוך הבכי העצום של שני האחים אחד על צוואר השני, את הבכי העתידי על הזעזועים והחורבנות העתידיים, על מקדשים שיחרבו ועל גלויות שיגלו.

באמת, על יסוד העיקרון של 'מעשה אבות סימן לבנים', יש לראות את נחלת בנימין (יהושע י"ח), כנחלה המגשרת

מה רצה יהודה בנאומו, ומה גילה ליוסף בבלי דעת?

יהודה, בכל כוחו, התייצב לפני השליט והטיל את כל כובד משקלו כדי להציל את בנימין אחיו, ואת יעקב אביו. אבל, תוך כדי דיבור הוא גילה ליוסף מה קרה בבית אחרי שיוסף נעלם.

11. בראשית מ"ד, כ':

"...וְאָחִיו מֵת וַיֹּתֵר הוּא לְבָדוֹ לְאָמֹו וְאָבִיו אֶהְיֶה"

כלומר, רק בנימין נותר מבני רחל האהובים. אחר כך אמר יהודה (בנה של לאה!) בשם אביו, שרק רחל הייתה האשה האהובה.

12. בראשית מ"ד כ"ז-כ"ח:

"אֲתֶם יִדְעֶתֶם כִּי שְׁנַיִם יָלְדָה לִי אִשְׁתִּי; וַיֵּצֵא הָאֱחָד

מֵאֵתִי, וְאָמַר אֶדְ טָרֵף טָרֵף, וְלֹא רָאִיתִיו עַד הַנְּהָ"

לדעת הרב יואל בן-נון, רק כעת התברר ליוסף, שאביו מתאבל עליו כל השנים האלה – כי חשב בטעות, שיוסף נטרף. בבת אחת נפלה גם חומת הטעות שהקיפה את יוסף עשרים ושנים שנה. יוסף לא ידע שהאחים שחטו שעיר עיזים וטבלו כותונתו בדם, כדי להטעות את אביו. הוא רק ידע שאביו האהוב שלח אותו אל אָחִיו, וכאשר הגיע, הפשיטו אותו וזרקו אותו לבור, ואחר כך מכרו אותו מצרימה.

שנים ארוכות יוסף שאל את עצמו: איפה אבא, איפה האחים? איך יתכן שאיש לא חיפש אותו במשך כל השנים האלו?

יוסף חי בטעות כאילו שולח מבית אביו (כמו הגר ובנה, וכמו בני קטורה), אם מפני שגברה ידם של בני לאה, ואם מפני צו א-לוהי כמו שהיה בשילוח הגר.

אם היה מקום להסתפק בכך, באה עדותו של יוסף עצמו, כאשר קרא שם לבנו בכורו.

13. בראשית מ"א, נ"א:

"כִּי נִשְׁנִי אֶ-לֵהִים אֶת כָּל עֲמָלִי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי"

כלומר, ה' השכיח ממני את צערי, ואת כל בית אבי.

אמנם, הרב יעקב מִדָן מפרש "את כל עמלי, ואת כל [עמל] בית אבי". כלומר, את כל הייסורים שהיו מנת חלקי בבית אבי. אבל לדעת הרב יואל בן-נון, יש לפרש את הפסוק כפי שהוא: א-לוהים השכיח אותי מבית אבי. אולי בגלל גאוות החלומות, אולי בגלל המתח בין בני לאה לבני רחל. יוסף הצדיק לא האשים את אביו ואף לא את אחיו, אלא ראה בכל מה שקרה יד א-לוהים.

לדעת הרב יואל בן-נון, דברים אלו הם התשובה לשאלת הרמב"ן, מדוע לא שלח יוסף שליחים לבשר לאביו שהוא חי. מי שהושלך מבית אביו לא ישלח אליו שליחים.

יוסף זכר באהבה ובכאב את בית אבא, וגם השפעתו ודמות דיוקנו עדיין עמדו נגד עיניו כאשר עמד בניסיון מול אשת פוטיפר, אבל הוא לא יכול להבין איך נשלח

בין יוסף לבין יהודה, ולכן גם יכולה לאחד את כל שבטי ישראל. זה היה מפעלו הגדול של דוד, בירושלם.
בנימין שעמד בפרשתנו בין מסירות הנפש של יהודה לבין יוסף, הפך ברבות הימים לגורם שאיחד את יהודה וישראל, ואת המשפחה כולה.